

ОСНОВИ РОЗВИТКУ АГРОМЕЛІОЕКОСИСТЕМ В СФЕРІ ЕКОЛОГІЧНО СТАЛОГО ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ

Прус Ю.О., к.е.н., Таврійський державний агротехнологічний університет (м. Мелітополь)

Summary: bases of development of ecologically sustainable land tenure are considered.

Key words: irrigated land, sustainable land tenure.

Постановка проблеми. Агроєкосистеми можна розділити на такі типи: доіндустріальні агроєкосистеми, засновані на фізичній енергії людей і тварин; агроєкосистеми, які базуються на додатковій енергії техніки та іншого обладнання з певною антропогенною дією на якість навколишнього середовища; інтенсивні агроєкосистеми, які базуються на сукупності техногенної інтенсифікації в поєднанні з використанням високопродуктивних машин, високопродуктивних технологій, ефективної системи органо-мінерального удобрення, раціональної системи сівозмін та обробітку ґрунтів, спрямованих на підвищення продуктивності землі, родючості ґрунтів та поліпшення якості навколишнього середовища; меліоративні агроєкосистеми, орієнтовані на використання як високоефективної техніки і технологій, так і створення агроландшафтів нового типу – агроєкологічних ландшафтів, у поєднанні з додатковим залученням енергії води в процесі облаштування території та вирощуванні сільськогосподарських культур.

Агроєкосистеми першого типу властиві країнам, де орні землі оброблені доіндустріальним способом. Такі системи, як правило, дуже схожі на природні екосистеми, які формуються і функціонують під впливом сонячної енергії.

Другий тип агроєкосистем, поряд з використанням енергії людини і тварин, потребують додаткового застосування машинної техніки, які не мали достатньої потужності та енергії.

Агроєкосистеми третього типу формуються і функціонують під впливом техногенної інтенсифікації виробничих процесів у поєднанні з використанням високотехнологічного машинного обладнання, високих технологій вирощування сільськогосподарських культур у системах раціональних сівозмін та ефективних інтенсивних систем сільського господарства. Агроєкосистеми цього типу використовують додаткову енергію на одиницю земельної площі за рахунок застосування високоефективних технологій обробітку ґрунтів, впровадження меліорації, внесення мінеральних та органічних добрив, захисту ґрунтів від ерозії та інших негативних процесів, високих інформаційних технологій, що забезпечують моделювання виробничих процесів у сільському господарстві.

Агроєкологічні екосистеми четвертого типу вимагають, крім застосування високотехнологічних процесів при обробітку ґрунтів та вирощуванні сільськогосподарських культур, додаткової енергії у вигляді водної енергії, організації агроєкологічних ландшафтів нового покоління, що забезпечують облаштування меліоративних територій у соціальному та еколого-економічному відношенні та створення економічно сприятливих та екологічно стійких територіальних утворень, насичених комплексом заходів, спрямованих на підвищення якості не тільки виробленої сільськогосподарської продукції, але й навколишнього природного середовища.

Практика показує, що невиконання вимог раціонального землекористування, порушення сівозмін, агротехніки, систем добрив та захисту рослин сприяють виникненню несприятливих в природній середовищі процесів - ерозії та дефляції ґрунтових покривів, солонцювання та засолення ґрунтів, замулювання та забруднення річок, евтрофікація водойм, появи мочарних утворень і в цілому порушення біологічної рівноваги в екосистемах відповідного агроландшафту.

Існуючі деформації в сільському господарстві і, особливо в меліоративному землекористуванні та інших галузях сільськогосподарської діяльності, не тільки не впливають із суті економічної, аграрної та земельної реформ, а в основі протирічать їм, оскільки викликаються необґрунтованим відхиленням від раціональних сівозмін, порушення в цілому науково обґрунтованих систем землеробства, нехтування характером зональних особливостей і розташування окремих земельних ділянок.

Виходячи з цього, слід керуватися створенням сільськогосподарських землекористувань, їх цілеспрямованим розміщенням у системі агроєкологічних екосистем, що формуються, та забезпечення їх ефективності з точки зору раціонального природокористування.

Важливе значення у цьому процесі набуває меліоративна діяльність, спрямована на створення економічного механізму розвитку екологічно стійких сільськогосподарських систем в умовах посушливого клімату та недостатнього зволоження ґрунтів.

Тому розміри сільськогосподарського землевпорядкування, його специфіка та організаційно-структурне забезпечення повинні мати не тільки природньо-наукове обґрунтування, а й відобразити соціально-економічний потенціал та екологічну спрямованість розвитку сільськогосподарського виробництва.

Тому оптимізаційні розміри та організаційні форми господарювання земельно-господарського комплексу меліоративних територій повинні оцінюватися з точки зору реалізації вискоєфективних технологій, застосування інтенсивних систем сільського господарства, інтенсифікації використання земель.

Досвід застосування інтенсивних прийомів при використанні земель показує, що додаткові вкладення капіталу, енергетичних потужностей, техногенних технологій не завжди приводять тільки до збільшення урожайності сільськогосподарських культур, але мають постійну тенденцію до зниження відносної ефективності загальної енергії додаткових заходів.

За останні роки в цілому не дотримуються введені раніше системи землеробства, що в кінцевому підсумку призводить до погіршення водно-фізичних властивостей ґрунтів та зниження їх родючості. Нераціональне та неефективне ведення сільськогосподарського виробництва поступово призводить до зниження якості продукції. Такі дії негативно вплинули на якість агроєкосистем в цілому, знижується їх стійкість та вплив на загальне стан навколишнього природного середовища на агроландшафтах і агромеліоландшафтах.

Біологізація систем як богарного, так і зрошуваного землеробства повинна стати альтернативою техногенній інтенсифікації сільського господарства. Обов'язковими компонентами біологічного змісту систем сільського господарства можуть бути:

- локальне, строго контрольоване, а в окремих агроєкосистемах або агромеліоекосистемах – повне виключення застосування пестицидів;
- різке зниження використання регуляторів росту та обсягу мінеральних добрив;
- використання органічних добрив у компостованому вигляді;
- застосування сортів та гібридів, що забезпечують високу продуктивність сільськогосподарських культур, їх стійкість до хвороб і шкідників, до засоленості ґрунту;
- впровадження заходів щодо захисту рослин від шкідників та хвороб, по боротьбі з бур'янами на основі біологічних методів їх регулювання;
- впровадження та освоєння травопільних сівозмін з підвищеною насиченістю однорічними та багаторічними травами;
- застосування ефективної системи обробітку ґрунтів, що забезпечує збереження або збільшення їх біологічної активності;
- створення умов для агроєкологічної оптимізації структури та співвідношення земельних угідь;
- формування екологічно стійкого землекористування.

Висновки. Таким чином, для підвищення якості як агроєкосистем, так і агромеліоекосистем, що формуються в рамках нової землевпорядкування, а також забезпечення його раціональності та ефективності, перш за все, необхідно:

- забезпечити раціональне співвідношення видів та підвидів земельних угідь в рамках сучасного екологічно стійкого землевпорядкування;
- розробка пропозицій щодо оптимізації розмірів екологічно стійких землекористувань сільськогосподарських підприємств з урахуванням різноманіття форм власності та господарювання, різних ґрунтово-кліматичних умов та природних характеристик агроландшафтів, а також спеціалізації господарської діяльності та формування ефективних агро- та агромеліоекосистем;
- створювати умови для формування екологічно стійких землекористувань нового типу лише на агромеліоландшафтній основі;
- забезпечити необхідні територіальні умови для інженерного забезпечення та соціально-побутового обслуговування в рамках екологічного та сталого землевпорядкування та ефективних агромеліоекосистем систем;
- планувати господарську діяльність з урахуванням уніфікації техніко-генного та транспортного навантаження земельних угідь та агромеліоландшафтів;
- забезпечити соціальну та економічну мотивацію для розвитку землеробства з урахуванням вимог природоохоронної діяльності;
- розробка пропозицій щодо впровадження систем землеробства на основі біологічних технологій.

Матеріали надійшли до організаційного комітету конференції 07 березня 2018 р.